

נסיון להבנת תופעת הסבל והמצוקה

בשיעור זה ננסה להתייחס לנושא הסבל האנושי באופן כללי, ובפרט לנושא הבעייתי של "מדוע דברים רעים קורים לאנשים טובים". התורה אינה רואה את הסבל כסדרה של מקרים אקראיים, אלא כניסיונות מאת ה' שנשלחו אלינו לטובתנו. שיעור זה מבוסס על עיקרון פרשנותו של הרב חיים פרידלנדר לדעת תבונות מאת הרמח"ל. העיקרון הוא שהיהדות אינה יכולה לתת נימוקים ספציפיים המסבירים מקרים אישיים של סבל. אולם התורה כן יכולה להציע מגוון של נימוקים המסבירים מדוע קיים הסבל כתופעה כללית. השיעור הזה יספק רשימה חלקית של הסברים לתופעת הסבל שנמצאים בדברי חז"ל. התייחסות לסיבות לסבלו של העם מופיעה בעיקר בשיעור של ט' באב וגם מוזכרת למטה בהקשר של השואה, בחלק I, פרק ד.

המבנה הכללי של השיעור מבוסס על גישתו של הרב דוד גוטליב המבדילה בין (1) הצדקות לסבל המבוססות על עברו של האדם הספציפי, לבין (2) הצדקות לסבל כגורם המוביל את האדם להגיע אל הפוטנציאל העתידי שלו. חלק מהסיבות האמורות שייכות הן לעבר והן לעתיד ובכל זאת שויכו לאחת מהקטגוריות בלבד.

השיעור יתייחס לשאלות הבאות:

- כיצד נוכל להבין את הסבל?
- האם יש קשר בין עברו של אדם לבין מצוקתו בהווה?
- כיצד סבל ומצוקה יכולים לסייע לנו להגשים את הפוטנציאל שלנו?

ראשי הפרקים של השיעור

חלק I. הגדרת ההקשר להבנת הסבל והמצוקה

פרק א. ה' ברא ומנהיג את העולם

פרק ב. בחירה חופשית, ונתינת דין וחשבון למעשינו

פרק ג. כל מעשי ה' לטובה

פרק ד. מגבלות הדעת האנושית ותפקידו של האמון

חלק II. הצדקות ליסורין המבוססות על מקרים מן העבר

פרק א. היסורים מעוררים רגש, מטהרים ומביאים כפרה

פרק ב. יסוריו של הצדיק ושכרו של החוטא

פרק ג. גלגול נשמות

חלק III. הצדקות ליסוריו כדרך להשגת הפוטנציאל העתידי של האדם

פרק א. השגת הישגים על-ידי מאמץ ושכלול עצמי

פרק ב. היסורין כזרז להתבוננות עצמית וצמיחה אישית

פרק ג. מבחנים לבנייה ושכלול האישיות

פרק ד. העולם הבא

חלק I. הגדרת ההקשר להבנת הסבל והמצוקה

הבנת הסבל מצריכה תובנה לגבי קיומו של ה' ומטרת קיום האדם. נוכל לגשת לנושא הסבל האנושי רק מתוך ההקשר של א-ל רחום וחנן המתערב בגורלו של האדם ודואג לו.

מחד גיסא, ה' מגיב להחלטות האדם המבוססות על רצונו החופשי. ומאידך גיסא, ה' מדריך אותנו להשגת מטרותינו ומיצוי מלא של הפוטנציאל שלנו. חשובה באותה המידה היא ההבנה את רצונו הבסיסי של ה' בטוב בריותיו, וההבנה שהשכל האנושי אינו יכול תמיד לתפוס את הדרך שבה ה' מיישם את אותו הטוב.

פרק א. ה' ברא ומנהיג את העולם

1. רמח"ל (רבי משה חיים לוצטו), דרך ה', פלדהיים, עמ' 31. - אמונה בסיסית

כל איש מישראל צריך שיאמין וידע, שיש שם מצוי ראשון, קדמון ונצחי, והוא שהמציא וממציא כל מה שנמצא כמציאות, והוא האלוך (ברוך הוא)

2. הרב שלמה וולבה, עלי שור, כרך ב', עמ' 301 - השגחה על העולם.

הקב"ה יודע מכל תנועה קלה שבקלות של כל נברא בכל רגע ממש. אם עלה נושר מהעץ - הקב"ה יודע מזה. והוא, כי הוא ית' ממלא את כל העולם כולו כמו שהנשמה ממלאה את כל הגוף ולית אתר פנוי מינה.

הקב"ה מנהיג את עולמו. הוא ית' רוצה בקיום העולם וחושב מחשבות לבלתי ידח ממנו נידח (ש"ב יד, יד), וההנהגה היא בדרך שכר ועונש, כדברי הרמב"ן הנ"ל, והבחירה בידי אדם...

פרק ב. בחירה חופשית, ונתינת דין וחשבון למעשינו

התורה מלמדת שלכל אדם יש בחירה חפשית להגשים את הפוטנציאל שלו והוא האחראי למעשיו.

1. הרמב"ם, הלכות תשובה ה': א' - עיקרון הבחירה החפשית

רשות לכל אדם נתונה אם רצה להטות עצמו לדרך טובה ולהיות צדיק הרשות בידו, ואם רצה להטות עצמו לדרך רעה ולהיות רשע הרשות בידו, הוא שכתוב בתורה הן האדם היה כאחד ממנו לדעת טוב ורע.

כלומר הן מין זה של אדם היה יחיד בעולם ואין מין שני דומה לו בזה הענין שיהא הוא מעצמו בדעתו ובמחשבתו יודע הטוב והרע ועושה כל מה שהוא חפץ ואין מי שיעכב בידו מלעשות הטוב או הרע.

2. תלמוד בבלי, ברכות ל"ג, ב' - חופש ליראת ה'.

הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים

3. רש"י שם, ל"ג, ב' - בחירה בדרך הנכונה.

כל הבא על האדם ביד הקדוש ברוך הוא כגון ארוך, קצר, עני, עשיר, חכם, שוטה, לבן, שחור, הכל בידי שמים הוא, אבל צדיק ורשע אינו בא על ידי שמים, את זו מסר בידו של אדם, ונתן לפניו שתי דרכים, והוא יבחר לו יראת שמים:

4. תוספות, כבא בתרא קמ"ד, ב' - המידות שלנו והאירועים המתרחשים בחיינו הינם בידי שמיים - רק הבחירות שלנו הן בידינו.

פירוש אריה וגנבי הבאים על האדם הכל נגזר בידי שמים אבל צנים פחים מזה לא נגזר עליו כלו' יכול לשמור אבל ודאי אם רוצה לאבד עצמו באש או בנהר יכול לאבד עצמו אע"פ שלא נגזר כלום ולא דמי להא דאמר הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים דהתם מיירי במדות של אדם מה יהיה גבור או חלש עשיר או עני ארוך או קצר [חכם או טפש] כדאיתא בנדה בפרק כל היד (דף טז: ושם) אבל הכא מיירי במאורעות הבאות על האדם:

5. רמב"ם, י"ג עיקרי האמונה, י"א - עיקרון מתן דין וחשבון

אני מאמין באמונה שלמה. שהבורא יתברך שמו גומל טוב לשומרי מצותיו ומעניש לעוברי מצותיו:

פרק ג. כל מעשי ה' לטובה

1. דברים ל"ב: ד' - דרכי ה' מושלמות.

הצור תמים פֶּעֶלֹוּ כִּי כָל דְּרָכָיו מִשְׁפָּט אֵל אֱמוּנָה וְאִין עֹנֵל צְדִיק וְיִשָּׁר הוּא:

2. תלמוד בבלי, ברכות ס', ב' - לטובה.

לעולם יהא אדם רגיל לומר כל דעביד רחמנא לטב עביד

3. תלמוד בבלי, ברכות ס', ב' - נר, תרנגול וחמור

דרבי עקיבא דהוה קאזיל באורחא מטא לההיא מתא בעא אושפיזא לא יהבי ליה אמר כל דעביד רחמנא לטב אזל ובת בדברא והוה בהדיה תרנגולא וחמרא ושרגא אתא זיקא כבייה לשרגא אתא שונרא אכליה לתרנגולא אתא אריה אכליה לחמרא אמר כל דעביד רחמנא לטב ביה בליליא אתא גייסא שבייה למתא אמר להו לאו אמרי לכו כל מה שעושה הקדוש ברוך הוא הכל לטובה.

4. רמח"ל, דרך ה', חלק ב', פרק ה', סעיף א' - רצון ה' להיטיב.

ידענו באמת שאין חפצו של הקב"ה אלא להיטיב, והנה הוא אוהב את ברואיו, כאב האוהב את בנו אלא שמטעם האהבה עצמה ראוי שייסר האב את בנו, להיטיבו באחריתו; וכענין שנאמר: "כי כאשר ייסר איש את בנו ה' אלקיך מייסרך" (דברים ח:ה); ונמצא שהמשפט והדין עצמו ממקור האהבה הוא נובע.

פרק ד. מגבלות הדעת האנושית ותפקידו של האמון

1. שמות ל"ג: י"ח-כ"ג - אין אנו יכולים לראות את ה' בעולם הזה.

ויאמר הראני נא את כבודך: ...ויאמר לא תוכל לראות את פני כי לא יראני האדם וחי: ויאמר ה' הנה מקום אתי ונצבת על הצור: והיה בעבר כבדי ושמתין בנקרת הצור ושכתי כפי עליך עד עברי: והסרת את כפי וראית את אחרי ופני לא יראו:

2. פרקי אבות ד': י"ד - אין אנו יכולים לתפוס את הצדק השמימי.

ר' ינאי אומר אין בידינו לא משלוות הרשעים ואף לא מייסורי צדיקים.

3. רבנו יונה שם - אנהנו יודעים אך לא מבינים.

אין אנו משיגים לטעם הדבר, והוא מן הדברים האמיתיים שאין ידיעתנו משגת.

4. רמב"ם, משנה ברכות ט': ה' - דרכי ה' הם מעבר ליכולות ההבנה שלנו.

היסוד הוא כי הקב"ה יגמול לטובים ויענש הרעים, והכל משפט... ודרך הצדק בהם אין ביכולת אדם להשיגו, כאשר אין בכח שכל אדם להיות שכלו כולל דעת הקב"ה, וכבר הודיענו הכתוב כי אין ביכולת רעיונינו להשיג חכמתו וצדק דיניו בכל מה שפעל ויפעל, והוא מה שאמר (ישעיה נה: ט) כי גבהו שמים מארץ כן גבהו דרכי מדרכיכם ומחשבותי ממוחשבותיכם

5. הרב יעקב ניימן, דרכי מוסר, עמ' 247 - אמונה חרף התפיסה האנושית.

להאמין שהקב"ה ברא שמים וארץ לא צריך לזה חכמה יתירה כי השכל הפשוט מחייב להאמין בזה...

אבל המדרגה הכי גדולה באמונה להאמין בהקב"ה כשרואים דברים שזה נגד השכל ויש להקשות קושיות חמורות על הנהגת ד' ובכל זאת הוא מבטל כל הקושיות ומאמין אמונה פשוטה בד' אלוקי ישראל ומבין כי א"א לנבוא שיבין את בוראו, זוהי מדרגה הכי גדולה באמונה.

להאמין כי "אין עול" אעפ"י שלמראה עיניו הוא רואה עול עד אין שיעור, כמו שראינו בזמן האחרון שנהרגו ששת מיליונים יהודים, צדיקים, גאונים, תמימים, תינוק ותינוקת אנשים ונשים, עירות שלמות ומשפחות שלמות נעקרו מן העולם ולא נשאר זכר מהם.

וע"ז צריך להאמין כי אין עול, כי כל מה דעביד רחמנא לטב הוא עביד ועל כל יש חשבון למעלה.

6. רבי יצחק קירזנר, הבנת הסבל, ארטסקרול, עמ' 7, 5 - הביטחון חזק מהכוח האינטלקטואלי.

את ה', במהותו, לא ניתן להכיר, אולם אין משמעות הדברים שאינו קיים. לא ניתן להבין את האמת המוחלטת של דרכיו, אולם אין משמעות הדברים שאין לו דרך. ניסיונות אינטלקטואליים הם חשובים אבל הם חייבים לבוא בצירוף של אלמנט נוסף - אמונה. האמונה היא אשר נותרת לנו כאשר הרחקנו לכת עד כמה שאפשר בניסיון להבין, מבחינה אינטלקטואלית, אך בלי להגיע אל תשובות משביעות רצון. האמונה היא הביטחון שיש טעם בדרכי ה' גם כשאין בידנו גישה לדרכים אלו.

ה' היה יכול לברוא אותנו עם היכולת השכלית להבין כל מצוה (כולל את החוקים) או שהיה יכול להגביל את התורה רק לאותן המצוות שאותן אנו מסוגלים להבין (עדות ומשפטים). אבל הוא לא, כדי עשה לא את זה ולא את זה. הוא נתן לנו חוקים בכדי להציג בפנינו את אלמנט האמונה ביחסים שלנו איתו. אין אנו מבינים אותם. אנו מקיימים אותם משום שאנחנו בוטחים בו.

חלק II. הצדקות ליסורין המבוססות על מקרים מן העבר

ישנם שני אופנים בהם ניתן לגשת לנושא היסורין: כתוצאה של אירועי העבר, או כהכנה להווה ולעתיד. בפרק זה נסקור את אירועי העבר שיכולים להשפיע על יסוריו של האדם.

פרק א. יסורין מעוררים רגש, מטהרים ומביאים כפרה

1. רמח"ל, דרך ה', עמ' 101 - הסבל מעורר רגש, מטהר ומביא לכפרה.

המעשים טובים מעצימים הם באדם, בגופו ונפשו, מציאות שלמות ומעלה, והפכה המעשים הרעים מעצימים בו מציאות עכירות וחסרון, והכל בשעור מדקדק כפי מה שהם המעשים... ששם יתברך שמו בסגלתם, להסיר מאותו האדם העכירות ההוא, וישאר זך ובהיר מוכן לטובה בזמן הראוי...

2. תלמוד בבלי, ערכין ט"ז: ב' - הגבול של כפרה מתוך יסורין.

עד היכן תכלית יסורין אמר רבי אלעזר כל שארגו לו בגד ללבוש ואין מתקבל עליו ... אפילו נתכוונו למזוג בחמין ומזגו לו בצונן... הושיט ידו לכיס ליטול שלש ועלו בידו שתיים.

פרק ב. סבלו של הצדיק ושכרו של החוטא

1. דרך ה', עמ' 97 - סבל בעולם בגלל מעט חטאים של הצדיקים (ואלו נהנים משכרם בעולם הבא ללא פגם מהחטא)

אך למעשים טובים אשר לרשע ולמעשים הרעים אשר לצדיק על צד המעוט, ימצא העולם הזה בהצלחותיו וצרותיו, שבו יקבל הרשע גמול מעוט הזכות אשר לו בהצלחותיו, והצדיק - ענש עוונותיו ביסורין שבו

2. דברים ז': ט'-י" - "גמולם" של הרשעים. (הרשעים נהנים משכר חומרי עבור מעשיהם הטובים בעולם הזה, אולם הם מפסידים את העולם הבא.)

וַיְדַעַתְּ כִּי ה' אֱלֹהֶיךָ הוּא הָאֱלֹהִים הָאֵל הַנָּאֶמְךָ שְׁמֵר הַבְּרִית וְהַחֶסֶד לְאֶהְיֶיךָ וְלְשִׁמְרֵי מִצְוֹתָ לְאֶלֶף דּוֹר: וּמִשְׁלָם לְשִׁנְאָיו אֵל פְּנֵיו לְהֶאֱבִידוֹ לֹא יֵאָחֵר לְשִׁנְאָו אֵל פְּנֵיו יִשְׁלָם לוֹ:

3. רש"י שם. - מטרת ה"גמול"

בחיינו משלם לו גמולו הטוב כדי להאבידו מן העולם הבא:

4. רמח"ל, דרך ה', עמ' 111 - דין ע"פ רמה אישית ופוטנציאל אישי של האדם. (אף ששניים בצעו אותו החטא, תוצאות המעשה-יתכן גם יסורין בעולם הזה- עשויות להשתנות מאדם לאדם על-פי רמתו האישית.)

ואמנם חלקה החכמה העליונה את עניני הנסיון האלה בין אישי מין האנושי, כמו שגורה בעמק עצתה היותו ראוי ונאות; ונמצא לכל איש ואיש מבני האדם חלק מיוחד בנסיון ובמלחמת היצר, והוא פקודתו ומשאו בעולם הזה וצריך לעמד בו כפי מה שהוא; וידונו מעשיו במדת דינו יתברך כפי המשא אשר נתן לו באמת, בכל בחינותיו, בתכלית הדקדוק.

פרק ג. גלגול נשמות

1. רמח"ל, דרך ה', עמ' 125 - יסורין יכולים לבוא בגלל חטאים מגלגול קודם.

נשמה אחת תבוא לעולם הזה פעמים שונות בגופים שונים, ועל ידי זה הנה תוכל לתקן בפעם אחת את אשר קלקלה בפעם אחרת, או להשלים מה שלא השלימה. ואולם בסוף כל הגלגולים, לדין שלעתיד לבוא, הנה הדין יהיה עליה כפי כל מה שעבר עליה מן הגלגולים שנתגלגלה ומן המצבים שהיתה בהם. והנה אפשר שיגיעו ענינים לאדם שנשמתו מגלגלת, כפי מה שיגרום לה מצד מה שעשתה גלגול קודם, וינתן לאדם ההוא בעולם מצב כפי זה וכפי המצב שינתן לו יהיה המשא אשר יוטל עליו.

חלק III. הצדקות ליסורין כדרך להשגת הפוטנציאל העתידי של האדם

למרות הנטייה לראות את הסבל באור שלילי, יכולים להיות לו תפקידים חיוביים. ההישג שמגיע מתוך כאב ומאבק אינו דומה לזה אשר מושג בקלות. במובן מסוים, "יגעת ומצאת" היא אולי הדרך האמיתית! יתרה מזאת, הסבל יכול לשמש כזרז לתשובה ולהשבחת המעשים. האתגר המגיע עם הסבל יכול לפתוח נתיב חדש לצמיחה אישית, שאלמלא אותו הסבל לא היה מושג.

פרק א. השגת הישגים על-ידי מאמץ ושכלול עצמי

1. תלמוד בבלי, סנהדרין צ"ט, ב' - נבראנו לעבודה קשה

אמר רבי אלעזר: כל אדם לעמל נברא, שנאמר 'כי אדם לעמל יולד'.

2. בראשית ל"ז: א'

וישב יעקב בארץ מגורי אביו בארץ כנען:

3. רש"י שם: מבוסס על בראשית רבה פ"ד - ליעקב לא התאפשר לשבת בשלווה.

ביקש יעקב לישב בשלווה קפץ עליו רוגזו של יוסף צדיקים מבקשים לישב בשלווה אמר הקב"ה לא דיין לצדיקים מה שמתקן להם לעוה"ב אלא שמבקשים לישב בשלווה בעוה"ז.

4. תלמוד בבלי, מנחות נ"ג, ב' - בני ישראל צריכים להילחץ כזית (יגעת ומצאת)

מה זית אינו מוציא שמנו אלא ע"י כתיחה אף ישראל אין חוזרין למוטב אלא ע"י יסורין

5. תלמוד בבלי, ברכות ה', א' - המתנות הלאומיות הגדולות ביותר שלנו ניתנו לנו בדרך היסורין.

תניא, רבי שמעון בן יוחאי אומר: שלש מתנות טובות נתן הקדוש ברוך הוא לישראל, וכולן לא נתנן אלא על-ידי יסורין. אלו הן: תורה וארץ ישראל והעולם הבא.

6. אבות ה': כ"ב - שכר ועמל

לפום צערא אגרא

פרק ב. היסורין כזרז להתבוננות עצמית וצמיחה אישית

1. תלמוד בבלי, ברכות ה', א' - היסורין מניעים את האדם להתבונן לתוך עצמו.

אמר רבא ואיתימא רב חסדא: אם רואה אדם שיסורין באין עליו - יפשפש במעשיו, שנאמר (איכה ג:מז) "נחפשה דרכינו ונחקורה ונשובה עד ה'".

מעבר להתבוננות הפנימית המונעת על-ידי היסורין, לעיתים אנחנו לא מצליחים להבחין בגורם ליסורינו ללא נקודת מבטם האובייקטיבית של חברים, עמיתים לעבודה ומשפיעים רוחניים, כפי שמתואר בשני המקורות הבאים:

2. **תלמוד בבלי, ברכות ה', ב' - רב הונא סבל מהפסד כלכלי בלתי צפוי והחכמים ייעצו לו לחקור את התנהלותו העסקית. הסתבר שרב הונא חב לעובדיו משכורות על-פי דין.**

רב הונא תקיפו ליה ארבע מאה דני דחמרא על לגביה רב יהודה ... ורבנן ... ואמרו ליה לעיין מר במיליה אמר להו ומי חשידנא בעיניכו אמרו ליה מי חשיד קודשא בריך הוא דעביד דינא בלא דינא אמר להו אי איכא מאן דשמייע עלי מלתא לימא אמרו ליה הכי שמייע לן דלא יהיב מר שבישא לאריסיה אמר להו מי קא שביק לי מידי מיניה הא קא גניב ליה כוליה אמרו ליה היינו דאמרי אינשי בתר גנבא גנוב וטעמא טעים אמר להו קבילנא עלי דיהיבנא ליה איכא דאמרי הדר חלא והוה חמרא ואיכא דאמרי אייקר חלא ואיזדבן בדמי דחמרא.

3. **פירוש אלשיך לאיכה, ג': ל"ט - החשיבות שבהתייעצות עם אחרים למען זירוז הצמיחה האישית שלנו.**

אם לא היה חוקר ודורש לתלמידיו, וסמך על עצמו שלא מצא בו עון לא היה מתקן עונו, כי לא היה מתגלה אליו ולא היה שב ממנו. וזה יאמר נחפשה אנו דרכינו תחלה, ואחר כך נחקרה מהזולת אם לא נמצא, כרב הונא שחקר ודרש מתלמידיו, ועל ידי כן ונשובה עד ה', מה שאין כן אם נסמוך על עצמנו:

4. **יונה, א': א'-ג', ב': א'-ב', ד': ה'-י"א-ה' ביקש מיונה הנביא ללכת לינוה ולהוכיח את האנשים למען ישונו בתשובה. הוא ניסה להתחמק ממשימתו על-ידי בריחה. הסופה אשר פקדה את ספינתו נועדה לגרום לו לחזור בתשובה. לאחר שהגיע לינוה, אותם החוטאים חזרו בתשובה ונחסך מהם עונשם. ה' הראה לינוה את חומרת מעשיו באמצעות הקיקיון (צמח המגן מפני השמש).**

ויהי דבר ה' אל יונה בן אמתאי לאמר: קום לך אל נינוה העיר הגדולה וקרא עליה כי עלתה רעתם לפני: ויקם יונה לברח תרשישה מלפני ה' וירד יפו וימצא אניה באה תרשיש ויתן שכרה וירד בה לבוא עמהם תרשישה ... וה' הטיל רוח גדולה אל הים ויהי סער גדול בים והאניה חשבה להשבר:

וימן ה' דג גדול לבלע את יונה ויהי יונה במעי הדג שלשה ימים ושלשה לילות: ויתפלל יונה אל ה' א-להיו ממעי הדגה:

ויצא יונה מן העיר וישב מקדם לעיר ויעש לו שם סכה וישב תחתיה בצל עד אשר יראה מה יהיה בעיר: וימן ה' א-להים קיקיון ויעל מעל לינוה להיות צל על ראשו להציל לו מרעתו וישמח יונה על הקיקיון שמחה גדולה: וימן הא-להים תולעת בעלות השחר למחרת ותך את הקיקיון וייבש: ויהי כזרח השמש וימן א-להים רוח קדים חרישית ותך השמש על ראש יונה ויתעלף וישאל את נפשו למוות ויאמר טוב מותי מחיי: ויאמר א-להים אל יונה ההיטב חרה לך על הקיקיון ויאמר היטב חרה לי עד מות: ויאמר ה' אתה חסת על הקיקיון אשר לא עמלת בו ולא גדלתו שכן לילה היה ובן לילה אבד: ואני לא אחוס על נינוה העיר הגדולה אשר יש בה הרבה משתים עשרה רבו אדם אשר לא ידע בין ימינו לשמאלו ובהמה רבה:

פרק ג. מבחנים לבנייה ושכלול האישיות

הסבל והקושי מציגים בפנינו מכשול שעלינו להתגבר עליו. מכשולים אלו הינם חלק מההשגחה הפרטית עלינו אשר מובילה אותנו לקראת הגשמת הפוטנציאל שלנו. בעת שאנו מתגברים על האתגרים העומדים בפנינו, אנחנו עשויים לגלות בעצמנו תכונות וכישורים שאלמלא אותם האתגרים אולי לא היו מתגלים לעולם. לאחר שיתגבר על המכשול, האדם גם יוכל לסייע לאחר ולשמש דוגמה אישית עבור אחרים.

1. **פרקי אבות ה': ג' - אברהם נתנסה מתוך אהבה.**

עשרה נסיונות נתנסה אברהם אבינו ועמד בכלם להודיע כמה חבתו של אברהם אבינו:

2. רבי עובדיה מברטנורא פרקי אבות ה': ג' - עשרת הניסיונות של אברהם.

אחד, אור כשדים, שהשליכו נמרוד לכבשן האש. שני, לך לך מארצך. שלישי, ויהי רעב. רביעי, ותוקח האשה בית פרעה. חמישי, מלחמת המלכים. שישי, מעמד בין הבתרים, שהראהו שעבוד מלכיות. שביעי, המילה. שמיני, וישלח אבימלך ויקח את שרה. תשיעי, גרש האמה הזאת ואת בנה. עשירי, העקידה:

3. רמב"ן, בראשית כ"ב: א' - כל הניסיונות לטובתנו.

ענין הנסיון הוא לדעתי, בעבור היות מעשה האדם רשות מוחלטת בידו, אם ירצה יעשה ואם לא ירצה לא יעשה... המנסה יתברך יצוה בו להוציא הדבר מן הכח אל הפועל... והנה כל הניסיונות שבתורה לטובת המנוסה.

4. תלמוד בבלי, יומא, ל"ה, ב' - הלל, רבי אלעזר ויוסף גברו על ניסיונות העוני, העושר והיופי, בהתאמה. אלו שימשו דוגמה אישית לאחרים.

תנו רבנן עני ועשיר ורשע באין לדין לעני אומרים לו מפני מה לא עסקת בתורה אם אומר עני הייתי וטרוד במזונותי אומרין לו כלום עני היית יותר מהלל... עשיר אומרים לו מפני מה לא עסקת בתורה אם אומר עשיר הייתי טרוד הייתי בנכסי אומרים לו כלום עשיר היית יותר מרבי אלעזר... רשע אומרים לו מפני מה לא עסקת בתורה אם אומר נאה הייתי וטרוד ביצרי הייתי אומרים לו כלום נאה היית מיוסף... נמצא הלל מחייב את העניים רבי אלעזר בן חרסום מחייב את העשירים יוסף מחייב את הרשעים.

פרק ד. העולם הבא

בסופו של עניין תכליתו של כל יהודי היא נשמתו, והיא נהנית משכר עמלה בעולם הבא. אדם צדיק יכול לסבול בעולם הזה, אולם שכרו ממתין לו בעולם הבא. (ראה גם שיעור מורשה העוסק בנושא עולם הבא.)

1. תלמוד בבלי, קידושין ל"ט, ב' - אין שכר למצוות בעולם הזה.

רבי יעקב היא, דאמר: שכר מצוה בהאי עלמא ליכא.

2. פרקי אבות ד': ט"ז - הכן עצמך לטרקלין.

רבי יעקב אומר העולם הזה דומה לפרוזדור בפני העולם הבא התקן עצמך בפרוזדור כדי שתכנס לטרקלין.

3. רמב"ם, הלכות תשובה ח': א' - ב' - הצדיקים נועדו לטובו של העולם הבא.

הטובה הצפונה לצדיקים, היא חיי העולם הבא; והם החיים שאין עימהן מוות, והטובה שאין עימה רעה. הוא שכתוב בתורה, "למען ייטב לך, והארכת ימים" (דברים כב, ז): מפי השמועה למדו "למען ייטב לך" לעולם שכולו טוב, "והארכת ימים" לעולם שכולו ארוך; וזה הוא העולם הבא.

שכר הצדיקים--הוא שיזכו לנועם זה, ויהיו בטובה זו; ופרעון הרשעים--הוא שלא יזכו לחיים אלו, אלא ייכרתו וימותו.

4. פרקי אבות ד': י"ז - העולם הזה הוא המקום למעשים טובים, התבוננות פנימית וצמיחה אישית. בעולם הבא האדם אוכל פירותיו.

הוא היה אומר יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה מכל חיי העולם הבא ויפה שעה אחת של קורת רוח בעולם הבא מכל חיי העולם הזה.

5. שמות רבה נ"ב: ג' - האדם מקבל שכרו בעולם הבא גם על מעשים שתכנן לעשות אולם נמנע ממנו לעשותם בגלל נסיבות מקלות.

מעשה בר' אבהו שהיה מסתלק מן העולם וראה כל הטוב שמתקן לו לעולם הבא התחיל שמח ואמר כל אליו דאבהו!

